

بررسی روند تولید، مصرف و صادرات خرما در کشور

فرزانه جامعی

رئیس گروه آمارهای کشاورزی

مقدمه

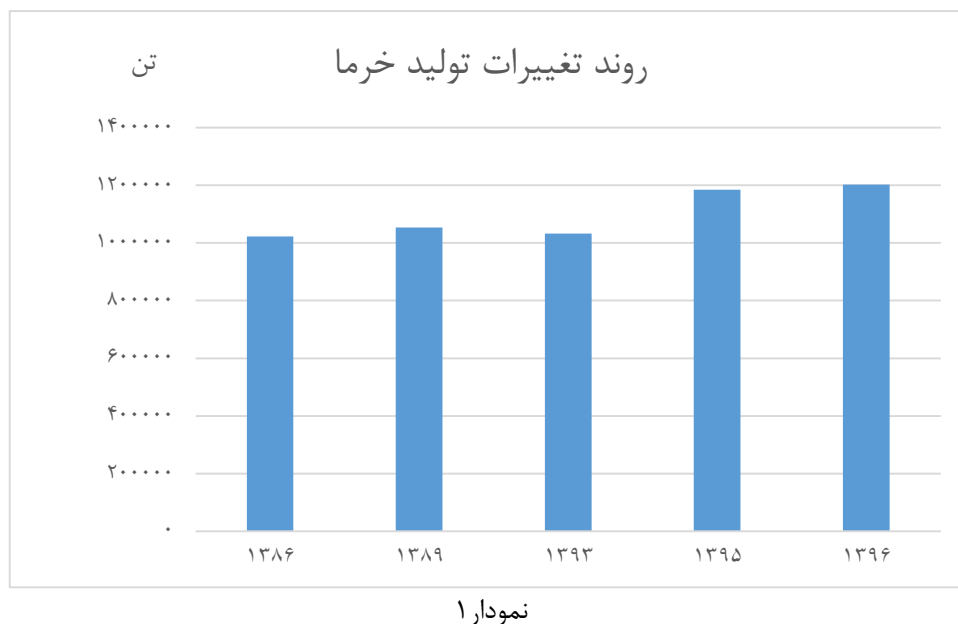
خرما به دلیل داشتن فواید غیرقابل شمارش آن، جایگاه به خصوصی بین مردم جهان پیدا کرده است. ارزش غذایی این محصول کشاورزی به واسطه مواد قندی طبیعی مانند گلوکز، ساکاروز، فروکتوز، آهن، فیبر و پروتئین گیاهی، بسیار زیاد است به همین دلیل مصرف خرما در جهان از اهمیت بالایی برخوردار است. خرما علاوه بر ارزش غذایی به عنوان یکی از محصولات استراتژیک و بسیار ارزشمند دارای اهمیت تجاری و اقتصادی نیز می‌باشد. خرما تنها در شرایط آب و هوایی گرم و خاصی به عمل می‌آید و ایران دارای این شرایط آب و هوایی مناسب برای کشت آن می‌باشد.

خرما یکی از مهمترین محصولات کشاورزی در ایران است که بر اساس آخرین آمارگیری باغداری در سال ۱۳۹۶ با تولید بیش از ۱/۲ میلیون تن، ۱۰ درصد تولیدات محصولات دائمی (باغی) را به خود اختصاص داده است. بیش از ۹۷ درصد خرما کشور در استان‌های کرمان، سیستان و بلوچستان، خوزستان، بوشهر، فارس و هرمزگان تولید می‌شود.

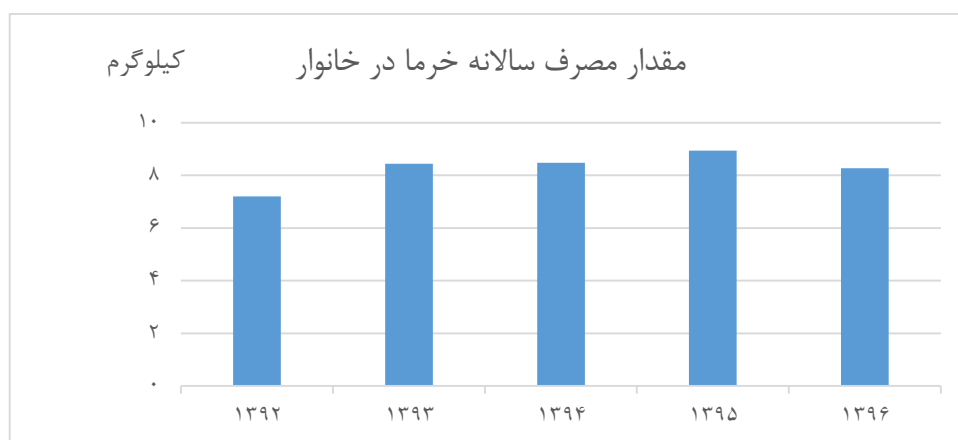
کشورهای خاورمیانه بزرگ‌ترین صادرکننده خرما در جهان هستند. در حالی که ایران بعد از مصر دومین کشور تولید کننده خرما در جهان است اما در بین کشورهای صادر کننده این محصول در رتبه چهارم قرار دارد. با توجه به اهمیت تولید خرما در کشور و نقش آن در صادرات غیرنفتی به بررسی روند تولید، مصرف و صادرات این محصول کشاورزی طی سال‌های گذشته پرداخته‌ایم.

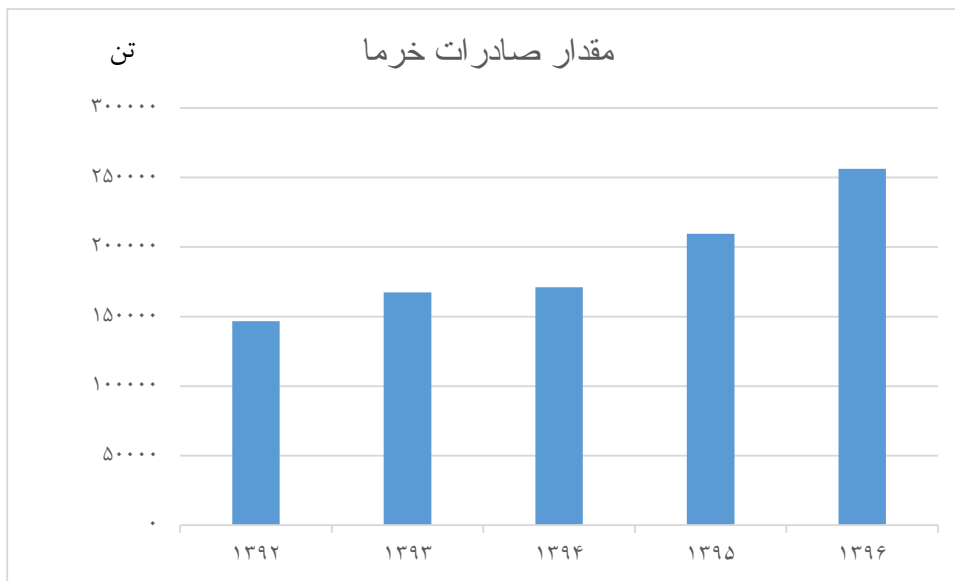
یافته‌ها

نمودار ۱ مقدار تولید خرما بر اساس اطلاعات حاصل از آمارگیری باغداری در سال‌های ۱۳۸۶، ۱۳۹۴، ۱۳۹۴ و ۱۳۹۶ را نشان می‌دهد. تولید خرما طی سال‌های اخیر افزایش داشته است.

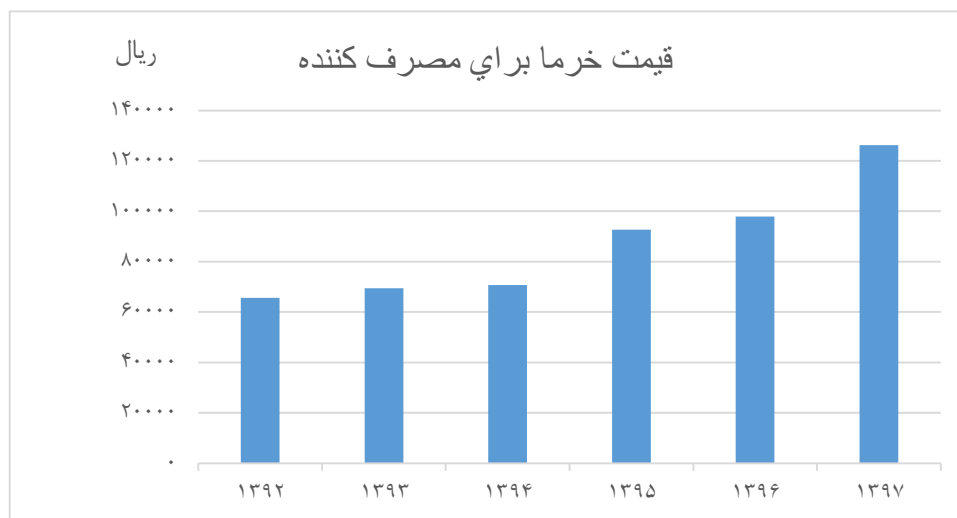
طبق اطلاعات حاصل از طرح هزینه و درآمد خانوار مقدار مصرف خرما در سال ۱۳۹۶ در یک خانوار شهری ۸٫۶ کیلوگرم و در یک خانوار روستایی ۸ کیلوگرم بوده است. مقایسه میزان مصرف و مقدار تولید خرما در سال ۱۳۹۶ نشان می‌دهد تنها ۱۷٫۲ درصد از خرمای تولید شده به صورت میوه در داخل کشور به مصرف خانوارها رسیده است. ۲۵۶ هزارتن معادل ۲۱ درصد از مقدار تولید خرما در کشور صادر شده است. بررسی‌ها نشان می‌دهد که حجم بالایی از خرمای تولید شده در کشور در صنایع تبدیلی مصرف می‌شود.

نمودار ۳

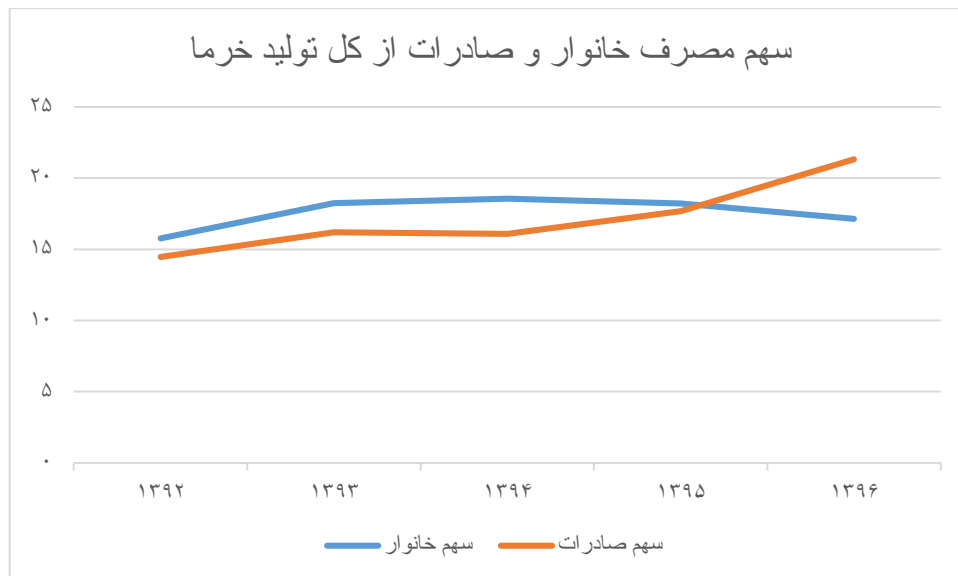
در نمودار ۲ مقدار مصرف سالیانه خرما برای یک خانوار ایرانی و در نمودار ۳ مقدار صادرات خرما طی سال‌های ۹۲ الی ۹۶ نشان داده شده است. مقدار صادرات طی این سال‌ها همواره رشد داشته است، اما مقدار مصرف این محصول کشاورزی در سال ۹۶ با افت محسوسی رو برو شده است. برای بررسی دلیل کاهش مصرف خرما به بررسی قیمت آن پرداخته‌ایم.

نمودار ۴

با استفاده از اطلاعات طرح شاخص قیمت کالاها و خدمات مصرفی نمودار ۴ نشان می‌دهد قیمت خرما طی سال‌های ۱۳۹۲ الی ۱۳۹۷ دارای سیر صعودی است و بیشترین افزایش قیمت در سال ۱۳۹۷ صورت پذیرفته است. افزایش قیمت این محصول بر روی مصرف خانوار تاثیر منفی گذاشته است به طوری که در سال ۱۳۹۶ مقدار مصرف سالیانه خرما در بین خانوارهای ایرانی کاهش پیدا کرده است از طرفی افزایش قیمت این محصول و افزایش محسوس قیمت ارز، صادرات این محصول را افزایش داده است.

نمودار ۵ سهم مصرف خانوار و سهم صادرات از کل تولید خرما مشاهده می‌شود. مشاهده می‌شود سهم صادرات خرما همواره افزایش داشته است اما سهم مصرف آن در سال‌های اخیر کاهش پیدا کرده است تا جاییکه در سال ۱۳۹۶ سهم مصرف خرمای خانوار از سهم صادرات کمتر شده است.

نمودار ۵

طبق بررسی‌های فوق از آنجا که خرمای مصرفی خانوارها تنها از تولید داخل تامین می‌شود و سهم صادرات آن بیشتر از سهم مصرف خانوارها است، با توجه به روند افزایش تولید خرما در کشور، برنامه ریزی برای صادرات این محصول از اهمیت زیادی برخوردار است.

نتیجه‌گیری و پیشنهاد

با توجه به اینکه ایران به عنوان دومین کشور تولیدکننده خرما در جهان می‌باشد و نیاز داخل را بدون نیاز به واردات می‌تواند تامین کند، به منظور ارزآوری بیشتر، رونق اقتصادی و ایجاد اشتغال می‌بایست موارد زیر را در نظر گرفت:

۱- انتظار می‌رود با سرمایه‌گذاری و استفاده از روش‌های مدرن بسته‌بندی و تنوع آن بتوان سهم عمده‌ای در صادرات خرما در بازارهای جهان به دست آورد.

۲- در ایران قسمت عمده خرمای تولید شده در صنایع تبدیلی از قبیل شیر خشک، کیک، کلوچه و... مصرف می‌شود که می‌توان با سرمایه‌گذاری در صنایع تبدیلی علاوه بر اشتغال زایی صادرات این نوع محصولات را افزایش داد.